

[Soudní rozhledy 6/2021, s. 186]

EXEKUCE NA ZÁKLADĚ VĚCNĚ NESPRÁVNÉHO EXEKUČNÍHO TITULU

*doc. JUDr. Petr Lavický, Ph.D., Brno**

I. Úvodem

V Soudních rozhledech byl zveřejněn článek soudce NS Svobody věnovaný „moderování nemravných exekučních titulů“.¹ Jeho autor si v něm stěžuje na civilní kolegium NS, jež s takovým nápadem nesouhlasí, ba dokonce na této myšlence spočívající usnesení sp. zn. **20 Cdo 1655/2020** „podrobilo masivní kritice“ a odmítlo jeho publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. To je podle něj důvodem, aby se senát „znovu a hluboce zamyslel“. Takové hluboké zamyšlení patrně měl představovat uvedený článek, v jehož úvodu ostatně Svoboda avizuje, že se vypořádá s námitkami, které v připomínkách zazněly. Vlastní text článku je však skoupý nejen rozsahem (dvě strany a třináct řádků), ale také svým obsahem. Úvahy v něm uvedené jsou nepřesvědčivé a neodpovídají současnému chápání vztahu hmotného a procesního práva či nalézacího a exekučního řízení. Na jejich základě přesto autor dospěl k závěru, že „nevidí důvod“ k tomu, aby senát 20 Cdo, jehož je členem, od kritizovaného názoru upustil.

Pouze kvůli odlišnému názoru bych na Svobodův článek nereagoval.² Autor však tentokrát nevyjadřuje pouze svůj osobní pohled na věc, ale zjevně se pasuje do role mluvčího „exekučního senátu“ NS („...*exekuční senát se cítí být oprávněn zcela nebo zčásti zastavit exekuci z exekučního titulu, v němž byla uložena povinnost, která je v příkrém a zcela zjevném rozporu s hmotným právem*“) a avizuje, jak bude jeho rozhodovací praxe do budoucna – navzdory většinovému názoru ostatních soudců civilního kolegia – vypadat. Vzhledem k tomu, že „moderování nemravných exekučních titulů“ v exekučním řízení by podle mého hlubokého přesvědčení představovalo cestu vedoucí k destrukci samotných základů exekučního práva, jež by nás definitivně vyvrhla mimo nynější evropský procesní časoprostor, považuji za svou povinnost vyslovit s touto ideou zásadní nesouhlas.

II. „Moderace nemravných exekučních titulů“ v současné judikatuře

Ve věci vedené u NS pod sp. zn. **20 Cdo 1655/2020** povinný navrhl částečné zastavení výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy co do úroku z prodlení ve výši 1% denně z částky 204 000 Kč od 15. 4. 1994 do zaplacení, a to pro protiústavnost takto vysokého úroku

z prodlení. Soud prvního stupně jeho návrhu nevyhověl. Odvolací soud jeho usnesení změnil tak, že „výkon rozhodnutí zastavil v rozsahu, v jakém je veden pro úrok z prodlení 0,8 % denně z částky 204 000 Kč ode dne 15. 4. 1994 do zaplacení, jinak usnesení soudu prvního stupně potvrdil“. NS dovolání usnesením, o němž se vyjadřuje Svobodaův článek, zamítl.

Usnesení NS neobsahuje žádnou věcnou argumentaci, pouze se odvolává na judikaturu ÚS (sp. zn. II. ÚS 2230/16, Pl. ÚS 9/15 a II. ÚS 3194/18) a ostatně pouze podle ní – a nikoliv podle práva – posuzuje správnost rozhodnutí odvolacího soudu.³ Názory plynoucí z odborné literatury zcela chybí. Usnesení se k citované judikatuře ÚS „zcela přiklání“: „shledá-li exekuční soud po provedení testu přiměřenosti neústavní (nepřiměřenou) výši úroků z prodlení, je povinen stanovit výši úroků z prodlení, kterou lze s ohledem na komplexní povahu daného závazku považovat za ústavní (přiměřenou), a ve zbylé části exekuci podle § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ zastavit“.⁴

Citované závěry se Svoboda snaží obhájit v podstatě stejným způsobem: odkazuje na judikaturu ÚS a zdůrazňuje její závaznost. Kromě toho připomíná velký počet rozhodčích nálezů, jež ve spotřebitelských věcech ukládají spotřebiteli povinnost zaplatit nepřiměřený úrok z prodlení, a vyslovuje obavu ze ztráty legitimacy civilního soudnictví jako celku, pokud by se v něm „masově vykonávaly exekuční tituly ukládající plnění v křiklavém rozporu s hmotným právem“. S tím spojenou úvahu na téma „co by tomu řekli povinní a jejich rodinní příslušníci“ nepokládám vůbec za právní argumentaci, ale za laciný rádoby morální kýč, a proto se k ní dále vůbec vyjadřovat nebudu.

Případné argumenty odůvodňující závěr, proč by v exekučním řízení mělo být možno posuzovat otázku, zda exekuční titul neukládá povinnost k plnění „v příkrém a zcela zjevném“ či „v křiklavém“ rozporu s hmotným právem, je tak nutno hledat v judikatuře ÚS, zejména v nálezu sp. zn. II. ÚS 3194/18, o nějž především se Svoboda opírá. V této věci byla vedena exekuce na základě pravomocného rozsudku pro zmeškání, kterým byla žalovanému uložena povinnost zaplatit 25 000 Kč se smluvním úrokem z prodlení ve výši 1 % denně od 2. 5. 2009 do zaplacení. ÚS v odůvodnění nálezu opět sáhodlouze rekapituluje svou vlastní judikaturu, jež se týká exekucí vedených na základě rozhodčích nálezů. Přestože se všechny zmíněné nálezy týkaly rozhodčích nálezů, a nikoliv soudních rozhodnutí, a přestože nepřípustnost exekuce dovozovaly z neplatnosti rozhodčí doložky, dospěl na základě nich ÚS k tomuto – argumentačně opět nijak jinak než právě citovanou judikaturou podloženému – závěru: „Nicméně právní názor, že v exekučním řízení není možné poskytovat soudní ochranu oprávněnému (věřiteli), pokud by výkon rozhodnutí znamenal zjevnou nespravedlnost, platí pro exekuční řízení obecně, bez ohledu na to, zda

je exekučním titulem rozhodčí nález nebo soudní rozhodnutí..., je třeba zdůraznit, že dle ÚS docházelo ke zjevné nespravedlnosti i v případech, v nichž exekuční tituly přiznávaly práva ze smluv obsahujících neakceptovatelná ujednání.“

Ve vztahu k soudním rozhodnutím coby exekučním titulům pak ÚS opět pokračuje v rekapitulaci vlastní judikatury, v níž se kupříkladu vyzdvihuje všeobecnost § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ a jeho účel se spatřuje v umožnění, „*aby výkon rozhodnutí byl zastaven i v jiných závažných případech, které pro jejich možnou rozmanitost nelze s úplností předjímat*“ (sp. zn. IV. ÚS 3216/14). Citované ustanovení „*se použije pro odstranění zjevné nespravedlnosti i tehdy, kdy by výkon rozhodnutí byl dokonce v rozporu s principy právního státu*“, přičemž v této souvislosti může být výjimečně zkoumána opodstatněnost hmotněprávního nároku (sp. zn. II. ÚS 2230/16).⁵ Vlastní judikaturu pak ÚS shrnuje v závěr, že „*v exekučním řízení obecným soudům přísluší se zabývat zásadními vadami exekučního titulu a že jsou povinny výkon rozhodnutí zastavit podle § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ také v případech, v nichž by výkon rozhodnutí vedl ke zjevné nespravedlnosti, nebo byl dokonce v rozporu s principy právního státu*“. Bez jakékoli argumentace potom dále popírá maximu, podle níž práva náležejí bdělým, tvrzením, že vůbec „*není relevantní, zda a jak efektivně hájil povinný svá práva v nalézacím řízení*“.

Nález sp. zn. II. ÚS 3194/18 se dále pozoruhodným způsobem vypořádává se vztahem hmotného a procesního práva: Jak vysoký úrok z prodlení si lze sjednat, je sice otázkou hmotného práva, ale „*tento závěr má však bezprostřední přesah do práva procesního. Není-li možné, aby si smluvní strany sjednaly úrok z prodlení přesahující maximální ústavně přípustnou výši, nemohou ani soudy svými rozhodnutími přiznávat nárok na plnění úroků z prodlení v neústavní výši; jinak řečeno, nemohou přiznat protiústavní plnění. Jde tedy o procesní zásadu, byť má původ v hmotném právu. Rozhodnutí přiznávající právo na zaplacení úroků z prodlení v neústavní výši tak přiznává plnění, které je z hlediska ústavněprávního zakázané. Přiznání práva na plnění, které ústavní pořádek zakazuje, je zásadní vadou exekučního titulu, a již z toho důvodu by výkonem rozhodnutí došlo ke zjevné nespravedlnosti*“. Kromě toho „*nejen sjednání, ale i uplatnění práva na úroky z prodlení v neústavní výši v exekučním řízení, představuje zneužití práva*“ (odst. 31–33 citovaného nálezu), a nemůže proto požívat soudní ochrany (například odst. 40). Přiznání úroků z prodlení ve zcela nepřiměřené výši, která již není v souladu s ústavním pořádkem, je proto zásadní vadou exekučního titulu, která má vést k částečnému zastavení exekuce podle § 268 odst. 1 písm. h) ve spojení s § 268 odst. 4 OSŘ (odst. 42).⁶

Konečně nejen vzhledem k Svobodovým úvahám o moderování „nemravných“ exekučních titulů je nutno odkázat na naprosto odlišně vyznívající závěr citovaného nálezu, v němž ÚS

výslovně popírá ústavněprávní rozměr námitky, že exekuční titul je v rozporu s dobrými mravy. V této souvislosti ÚS „ztotožňuje se se závěrem, že jde o námitku hmotněprávního charakteru a že přezkum souladu výkonu práva s dobrými mravy má probíhat v nalézacím řízení“ (odst. 52).

V nedávném nálezu sp. zn. **I. ÚS 1486/20** pak ÚS spatřuje patrně v návaznosti na Svobodovy úvahy v § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ „zmírňující (moderační) ustanovení“, jehož účelem je „poskytnout obecným soudům možnost zvážit, zda mimořádné zájmy povinného na zastavení exekuce nepřevažují nad zachováním právní jistoty (legitimního očekávání) oprávněného.“

III. Právo hmotné a právo procesní

Z výše citovaného závěrečného odmítnutí ÚS zabývat se rozporem exekučního titulu s dobrými mravy proto, že jde o hmotněprávní námitku, lze soudit, že ÚS patrně nechtěl (alespoň verbálně) připustit, aby v exekučním řízení docházelo k přezkumu exekučních titulů z hlediska hmotného práva. Také se tím zřejmě vysvětluje krkolomná konstrukce, pomocí níž se ÚS snaží rozlišit mezi sjednáním úroku z prodlení v protiústavní výši coby otázkou hmotněprávní, a přiznáním takového úroku v soudním rozhodnutí coby otázkou procesní, a posléze snahou o posílení této chatrné konstrukce argumentací zákazem zneužití práva. Základní východisko úvah ÚS (zákaz přiznání práva na plnění, které ústavní pořádek zakazuje, je procesní zásadou, byť má původ v hmotném právu) však nemůže obstát, a spolu s ním se nutně musí sesypat i celá na něm spočívající koncepce částečného zastavení exekuce, ledaže bychom připustili, že důvodem zastavení exekuce může být rozpor exekučního titulu s hmotným právem (což ale ÚS u dobrých mravů správně odmítá).

Rozlišování hmotného a procesního práva prošlo za poslední dvě století zásadním vývojem. Právní věda hledala kritéria takového třídění, bádala nad vzájemným vztahem hmotného a procesního práva, a získané poznatky promítala do jednotlivých klíčových institutů civilního procesu (žalobního práva, procesních podmínek, předmětu sporu, důkazního břemena, právní moci a dalších).⁷ Žádné z obecně přijímaných kritérií diference hmotného a procesního práva však není založeno na myšlence, podle níž se z hmotněprávního pravidla stane pravidlo procesní, pokud je použije soud ve svém rozhodnutí. Určité pravidlo je buď hmotněprávní, nebo procesní povahy, ale nikoliv obojí zároveň. Proto nelze samozřejmě ani tvrdit, že pravidlo určující nejvýše přípustný úrok z prodlení je hmotněprávním pravidlem, pokud si strany sjednávají ve smlouvě úrok z prodlení, a procesním pravidlem, posuzuje-li takové ujednání stran v následném soudním sporu soud. Nejedná se přitom ani o dvě rozdílná a samostatná pravidla: jedno, které je adresováno stranám, a zakazuje jim sjednat si úrok z prodlení přesahující

maximálně ústavně přípustnou výši, a druhé, které je adresováno soudu, a zakazuje mu takový úrok v rozsudku žalobci přiznat. Jde stále o jedno a totéž pravidlo, jímž se posoudí ujednání stran, ať již mimo soudní proces, nebo v rámci něj. Ostatně představa, že by právní řád byl tvořen buď pravidly, která by měnila povahu podle toho, zda dojde k jejich soudní aplikaci, či nikoliv, nebo párovými dvojicemi obsahově stejných pravidel adresovaných stranám či soudu, je absurdní a zbytečná.

V literatuře se lze skutečně setkat s teorií, která se při rozlišování hmotného a procesního práva odvolává na obsah soudního rozhodnutí, avšak ve zcela jiném smyslu. Podle této koncepce hmotné právo určuje obsah soudního rozhodnutí, zatímco procesní právo reguluje řízení před soudem; zahrnuje tedy pravidla určující cestu, kterou se soud dobere rozhodnutí, a formu tohoto rozhodnutí.⁸ Tato teorie však platí jenom v principu, neboť přehlíží existenci rozhodnutí, jejichž obsah může plynout z norem nepochybně procesní povahy,⁹ jako je tomu kupříkladu v podlužnických sporech, v nichž žalobce uplatňuje úkojné právo, jež je právem exekučním, a tedy procesním. Přesto použijeme-li popsany přístup na povahu pravidla určujícího maximálně přípustnou výši úroku z prodlení, je nepochybné, že takové pravidlo neupravuje postup soudu a stran v řízení či formu rozhodnutí, ale určuje obsah rozsudku; jde tedy bezpochyby o pravidlo hmotněprávní.

Vzhledem k nastíněné slabině popsané teorie se v současné procesualistické literatuře převážně uplatňuje přístup, jehož autorem je Wolfram Henckel: hmotné (soukromé) právo a civilní právo procesní upravují dvě rozdílné životní oblasti, či jinak řečeno, odlišují se od sebe svým předmětem. Hmotné právo reguluje lidské chování v životních oblastech, v nichž právní subjekty vystupují přímo, bez prostřednictví soudních orgánů. Právo procesní reguluje proces, tj. lidské chování v řízení zaměřeném na poskytování soudní ochrany před soudními orgány.¹⁰ Tuto ideu lze pro potřeby civilního práva procesního dále upřesnit tak, že k němu patří pravidla upravující činnost spojenou s projednáváním a rozhodováním individuálních civilních sporů před soudy a s poskytováním ochrany subjektivním soukromým právům a zákonem chráněným zájmům.¹¹ Předmětem pravidla určujícího maximální výši úroku z prodlení zjevně není regulace procesní činnosti, ale úprava chování věřitele a dlužníka v oblasti, v níž vůči sobě vystupují bez prostřednictví soudních orgánů. Rovněž tato koncepce vede k závěru o hmotněprávní povaze uvedeného pravidla.

Nelze tedy pochybovat o tom, že návrh povinného na částečné zastavení exekuce¹² odůvodněný nepřiměřeně vysokou (a v tomto smyslu protiústavní) výší úroku z prodlení, jež byla oprávněnému přiznána exekučním titulem, představuje uplatnění hmotněprávní námitky. Touto hmotněprávní námitkou zpochybňuje povinný věcnou správnost exekučního titulu, neboť tvrdí, že v takové výši mu nemělo být tímto titulem zaplacení úroku z prodlení vůbec uloženo. Otázka zní: je to opravdu důvodem zastavení exekuce?

IV. Hmotné právo v exekučním řízení

Pro správné řešení tohoto problému je důležité si uvědomit, že exekuční řízení nespočívá bezprostředně na subjektivním hmotném právu, ale na exekučním titulu.¹³ Exekuční řízení nepředstavuje nucený výkon subjektivního hmotného práva,¹⁴ ale nucenou realizaci práva na plnění přiznaného oprávněnému exekučním titulem.¹⁵ Proto také není předpokladem nařízení exekuce to, že oprávněný je skutečně nositelem subjektivního hmotného práva přiznaného exekučním titulem, a povinný nositelem tomu odpovídající subjektivní hmotněprávní povinnosti. Tomu odpovídá také rozdílné pojetí věcné legitimace v nalézacím a v exekučním řízení: zatímco v nalézacím řízení je věcná legitimace dána, pokud je z hlediska hmotněprávního¹⁶ žalobce věřitelem a žalovaný dlužníkem, v exekučním řízení je pro kladný závěr o věcné legitimaci nutné, aby se osoby oprávněného a povinného podle návrhu na nařízení exekuce (výkonu rozhodnutí) shodovaly s osobami oprávněného a povinného uvedenými v exekučním titulu¹⁷ (a pokud se neshodují, aby byl exekuční titul doplněn o listinu, která dokládá převod či přechod práva nebo povinnosti z exekučního titulu na oprávněného nebo povinného označeného v návrhu, ledaže by to plynulo z právního předpisu).

Schematicky to lze vyjádřit takto:

Kritérium posuzování věcné legitimace	
a) v nalézacím řízení:	b) v exekučním řízení:
hmotné právo	exekuční titul

Už vůbec pak nelze uvažovat o tom, že by existence subjektivního hmotného práva mohla být procesní podmínkou exekučního řízení.¹⁸

Dokud bude existovat pravomocný exekuční titul, může se skutečná hmotněprávní situace projevit v exekučním řízení jenom v omezeném rozsahu, a to tak, aby jí exekuční titul nebyl zpochybněn. Povinný může namítat, že exekuce je z hmotněprávních důvodů nepřijatelná; podstatné ale je, že svůj návrh na zastavení exekuce pro nepřijatelnost může odůvodnit pouze takovými skutečnostmi, které nastaly až po vzniku exekučního titulu.¹⁹ Pokud takové skutečnosti nastaly dříve, nelze je v exekučním řízení zohlednit, tj. exekuční titul je závazný a nelze jeho správnost přezkoumávat;²⁰ výjimka stanovená v tomto ohledu pro kontumační rozsudky v § 268 odst. 1 písm. g) OSŘ je koncepčně nesprávná a z komparativního pohledu ojedinělá. Skutečnosti předcházející vzniku exekučního titulu mohly být uplatněny v nalézacím řízení vedoucím ke vzniku exekučního titulu; nestalo-li se tak, nelze je v exekučním řízení brát v úvahu, a to bez ohledu na to, zda povinný o jejich existenci věděl, či nikoliv, popřípadě zda mu jinak lze nebo naopak nelze přičíst zavinění na tom, že v nalézacím řízení nebyly zohledněny. Zákaz uplatnění těchto skutečností má

tedy objektivní povahu. Na takové skutečnosti by bylo možno vzít zřetel nanejvýše v nalézacím řízení, pokud by byly splněny předpoklady jeho obnovy.

Důvody, proč se nelze v exekučním řízení vracet k hmotněprávně relevantním skutečnostem, které předcházejí vzniku exekučního titulu, jsou (zejména) dva: tím prvním je právní moc exekučního titulu; druhý spočívá v rozdílném účelu nalézacího a exekučního řízení a s tím souvisejícím odlišným charakterem obou procesů.²¹

V. Právní moc exekučního titulu

Typickým exekučním titulem je rozsudek soudu, který je nejen vykonatelný, ale – s výjimkou rozsudků předběžně vykonatelných – je také v právní moci. Právní moc však není spjata pouze s rozsudky civilních soudů (§ 159 a 159a OSŘ), ale i s jinými formami rozhodnutí soudu v civilních věcech (s usnesením – viz § 167 odst. 2 OSŘ, platebním rozkazem – § 174 odst. 1 OSŘ, směnečným platebním rozkazem – § 175 odst. 3 OSŘ). Exekučním titulem mohou být rozhodnutí z jiných druhů soudního řízení nebo ze správního řízení; i ty nabývají právní moci (srov. například § 139 a 140 TrŘ, § 54 odst. 5 a § 55 odst. 5 SŘS, § 73 SpŘ, § 103 odst. 1 DŘ). Právní moci nabývá také rozhodčí nález, byť nejde o rozhodnutí státního orgánu [srov. § 23 písm. a) RozŘ]. Účinky pravomocného rozsudku má i soudem schválený smír (§ 99 odst. 3 OSŘ), byť nejde o rozhodnutí, ale o dohodu stran.²²

Právní moc je souhrn účinků rozhodnutí, které spočívají v jeho závaznosti a nezměnitelnosti. Závaznost zajišťuje, aby v následném řízení mezi týmiž stranami nedošlo k odlišnému posouzení právní otázky, která již byla předmětem sporu v řízení předcházejícím a o níž se rozhodnutí v tomto řízení učiněné meritorně vyslovilo. Nezměnitelnost je projevem zásady *ne bis in idem* a brání tomu, aby otázka, o které již bylo pravomocně rozhodnuto, byla opětovně projednávána v následujícím procesu, popřípadě aby neúspěšná strana zahájila řízení směřující k vydání rozhodnutí popírajícího již pravomocně stanovený následek (tzv. kontradiktorní či pojmový protiklad).²³ Oba účinky právní moci tedy zajišťují, aby pravomocné řešení právní otázky bylo definitivní a aby nebylo znovu či odlišně posuzováno v následujících řízeních před různými orgány mezi týmiž stranami.

Uloží-li soud v rozsudku povinnost k plnění, rozsudek nabude právní moci a vykonatelnosti, a žalovaný přesto dobrovolně plnit nebude, může žalobce vymáhat jemu přiznané plnění exekučně. Právě popsané účinky právní moci pak brání tomu, aby se soud v exekučním řízení opětovně zabýval otázkou, zda oprávněnému skutečně náleží plnění přisouzené mu takovým rozsudkem. To se týká nejen samotné pohledávky, ale také jejího příslušenství, včetně úroků z prodlení. Je přitom zcela nerozhodné, zda výše úroků

z prodlení je nepřiměřená pouze z hlediska „jednoduchého práva“ nebo také z pohledu měřítek práva ústavního. To je pouze kvantitativní záležitost, která však nic nemění na podstatě zákazu zabývat se již pravomocně vyřešenou právní otázkou. Prolomení právní moci nelze ospravedlnit ani dotčením vlastnického práva garantovaného **čl. 11 LPS**, neboť takové řešení neobstojí v testu proporcionality: právní moc je projevem stěžejního ústavního principu právní jistoty, jehož zpochybnění s sebou nese řadu negativních následků; kromě toho má strana zpravidla značný počet možností, jak se bránit proti samotnému rozsudku, a existují tedy jiné prostředky, které umožňují dosáhnout sledovaného cíle (odstranění ústavně nekonformního rozhodnutí), aniž tím bude dotčena právní jistota. Na rozdíl od názoru vyjádřeného v kritizovaném nálezu ÚS jsem přesvědčen o tom, že musí jít k tíži žalovaného (povinného), že takové možnosti nevyužije.

To, že posuzování přiměřenosti výše úroku z prodlení je bez jakýchkoliv pochybností věcným (hmotněprávním) přezkumem správnosti exekučního titulu, zcela evidentně plyne z komentovaného usnesení sp. zn. **20 Cdo 1655/2020**. NS v něm popisuje a bezvýhradně schvaluje následující postup odvolacího soudu: *„...odvolací soud se zcela řídil výše uvedenými závěry ÚS, když nejprve podrobně rozebral, z jakých důvodů se v daném případě jedná o obchodněprávní vztah, a poté podrobil úrok z prodlení ve výši 1% denně testu přiměřenosti, při kterém nevycházel toliko z kapitalizované výše nároku, ale zkoumal konkrétní okolnosti vedoucí ke sjednání úroku z prodlení a jeho výši, důvody nesplnění a dopady na osobu povinného, čili komplexní důvody vedoucí k současné výši nároku oprávněné, a na základě uvedeného dovodil, že úrok z prodlení ve výši 1 % denně z částky 204 000 Kč od 15. 4. 1994 do zaplacení představuje nárok přičítací se zásadám právního státu. Dospěl-li poté odvolací soud s ohledem na povahu daného závazku a při zohlednění reparační, satisfakční i sankční funkce úroku z prodlení, k závěru, že přiměřenou výší vymáhaného úroku z prodlení je v projednávané věci 0,2 % denně z dlužné částky, přičemž nárok oprávněné na úrok z prodlení ve výši 0,8 % denně shledal protiústavním a v tomto rozsahu výkon rozhodnutí částečně zastavil, postupoval exaktně podle výše uvedené judikatury ÚS a jeho postupu nelze nic vytknout“*. Myslím, že tato citace evidentně dokumentuje, že odvolací soud v exekučním řízení opětovně posuzoval právní otázku již s účinky právní moci rozhodnutou v nalézacím řízení.

Bude-li exekučním titulem rozhodnutí mající původ mimo civilní soudnictví, bude přezkum jeho věcné správnosti v exekučním řízení znamenat nejen porušení účinků právní moci, ale také to, že soud bude v exekučním řízení rozhodovat právní otázku, k jejímuž projednání a rozhodnutí by v nalézacím řízení vůbec neměl pravomoc. V případě rozhodčího nálezu mu pravomoc odňaly samy strany sjednáním rozhodčí smlouvy, v případě jiných soudních rozhodnutí či správních rozhodnutí je otázka pravomoci vyřešena přímo zákonem. Pravomoc soudu v exekučním řízení je dána výčtem

exekučních titulů, které v něm lze realizovat; tato pravomoc se však týká pouze nucené realizace jejich obsahu, a nikoliv projednávání a rozhodování hmotněprávních záležitostí.

Může se zdát, že otázka nepřiměřeně vysokých úroků z prodlení se nebude rozhodnutí správních orgánů až tak často týkat. Domnívám se, že tomu tak nutně být nemusí, i vzhledem k tomu, že správní orgány nerozhodují vždy jenom ve veřejnoprávních věcech, ale že jim zákon svěřuje některé soukromoprávní agendy (například Českému telekomunikačnímu úřadu rozhodování účastnických sporů podle § 129 EIKom).

Kromě toho nelze přehlédnout, že zatímco ÚS se ve svém nálezu omezil pouze na protiústavní úrok z prodlení, jeho přiznání označil za procesní otázku a výslovně odmítl jako důvod zastavení exekuce rozpor přisouzeného plnění s dobrými mravy, úvahy exekučního senátu, jak je prezentuje Svoboda, jdou zjevně mnohem dále. Svoboda v textu článku cituje právní větu, s níž mělo být usnesení sp. zn. [20 Cdo 1655/2020](#) publikováno; ta se neomezuje pouze na úrok z prodlení, ale mluví obecně o příslušenství pohledávky, což je pojem širší (§ 513 ObčZ). A ještě mnohem širší je Svobodovo upřímné přiznání, že „*exekuční senát se cítí být oprávněn zcela nebo zčásti zastavit exekuci z exekučního titulu, v němž byla uložena povinnost, která je v příkrém a zcela zjevném rozporu s hmotným právem*“. Zde už vůbec nemusí jít jenom o úroky z prodlení ani o příslušenství pohledávky, ale jde o jakoukoliv povinnost k plnění. A zatímco ÚS se alespoň snažil zachovat zdání, že důvod zastavení exekuce je procesní povahy, exekuční senát se Svobodovými ústy otevřeně hlásí k hmotněprávnímu přezkumu věcné správnosti exekučního titulu.²⁴ To je na míle daleko nálezu ÚS. Obavy z expanze pak potvrzuje sám Svoboda, který s odvoláním na usnesení sp. zn. [20 Cdo 1858/2020](#) uvádí, že zatímco exekuci vedenou na základě soudního rozhodnutí lze zastavit jenom v rozsahu, v němž je plnění zjevně nepřiměřené, exekuci na základě rozhodčího nálezu lze „*zastavit zcela (i co do jistiny), jsou-li jím přiznaný úrok nebo smluvní pokuta zjevně nepřiměřené*“. Smluvní pokuta a samozřejmě ani samotná jistina příslušenstvím pohledávky nejsou, a jak řečeno, výrazně překračují nálezu ÚS, omezující se na úroky z prodlení.

Expanduje-li tímto způsobem počínání exekučního senátu ohledně soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů, lze totéž očekávat v případě správních aktů. Právní moci a nedostatku pravomoci navzdory.

VI. Účel a charakter nalézacího a exekučního řízení

Hmotněprávnímu přezkumu věcné správnosti exekučního titulu brání nejen jeho právní moc, ale také odlišný účel a charakter nalézacího a exekučního řízení.

Během posledních dvou století prošel vzájemný vztah hmotného a procesního práva podstatným vývojem, jehož výsledkem je chápání hmotného (soukromého) práva a civilního práva procesního jako dvou samostatných oblastí, které mají svůj vlastní předmět regulace, zásady a hodnoty. Diferenciace obou oblastí neznamená, že mezi nimi stojí neproniknutelná bariéra: obě oblasti spojují vzájemné vazby funkční povahy,²⁵ spočívající v tom, že civilní právo procesní slouží k tomu, aby poskytovalo soukromému právu ochranu, a proto bez soukromého práva by civilní právo procesní postrádalo smysl své existence, a naopak, soukromé právo se nemůže – ve státě uznávajícím zásadní zákaz svépomoci – obejít bez ochranné funkce civilního práva procesního, včetně uplatnění donucující moci v řízení exekučním. Instituty a pravidla civilního práva procesního se přizpůsobují předmětu své ochrany, tedy především dispozitivní povaze soukromého práva, založeného na široké autonomii vůle stran, což ale neznamená jejich splynutí v jeden celek.

Ochrana, kterou civilní právo procesní poskytuje, je vnitřně diferencována. Především je od sebe odděleno nalézání práva a jeho nucená realizace. Vznikne-li mezi stranami spor o právo, který se nepodaří vyřešit smírnou cestou, nabízí civilní právo procesní možnost odklizení tohoto konfliktu cestou civilního procesu, tedy civilního sporného řízení. Obecně se uznává, že účelem civilního procesu je především poskytování ochrany porušeným nebo ohroženým subjektivním soukromým právům a právem chráněným zájmům.²⁶ Tato ochrana je realizována tak, že především na základě procesní aktivity stran, usměrňované materiálním vedením řízení soudem, dojde k objasnění skutkového základu právního sporu, jenž následně soud právně posoudí. Výsledek skutkového zjištění a jeho právního posouzení soud promítne do rozsudku, který má povahu individuální právní normy upravující chování stran.²⁷ Rozsudkem by mělo zásadně dojít k nastolení stavu předpokládaného hmotným právem.²⁸ Cítí-li se některá ze stran rozsudkem soudu prvního stupně zkrácena, má k dispozici opravné prostředky či jiné prostředky nápravy. Má-li za to, že rozsudek nebo řízení jemu předcházející dokonce zasahuje do jejich ústavně garantovaných práv, může se bránit ústavní stížností. Záruk věcné správnosti rozsudku má náš právní řád dostatek, a je jenom věcí strany, zda je využije, či nikoliv. Výsledkem projednání sporu o právo v civilním procesu by mělo být definitivní vyjasnění práv a povinností stran. To by měla zajistit právní moc rozsudku, která však v českém civilním procesu bývá prolamována daleko více, než je jinde obvyklé (rozhodnutími o dovolání, o žalobě pro zmatečnost a o žalobě na obnovu řízení, o ústavní stížnosti).²⁹

Zatímco kontradiktorní a projednací charakter nalézacího řízení je uzpůsoben tomu, aby v něm byl řešen spor o právo, exekuční řízení je zaměřeno na faktickou nucenou realizaci práva na plnění. Jeho účelem již není hledání odpovědi na otázku, která ze stran je v právu, ale uspokojení práva na plnění, které bylo oprávněnému přiznáno exekučním

titulem.³⁰ Ochrana povinného není účelem exekučního řízení, ale pouze jeho omezením;³¹ nadto jde o ochranu koncipovanou ryze procesně (například zákazem exekučního postihu některých věcí). Tomuto účelu je exekuční řízení uzpůsobeno: právo povinného vyjádřit se (právo na právní slyšení) je mnohdy odsunuto až na dobu po provedení úkonů, které mají zabránit zmaření účelu exekuce; zásadně se nepočítá s nařizováním jednání, s prováděním dokazování; s tím souvisí, že předpoklady nařízení exekuce jsou formalizovány,³² počínaje tím, že postavení oprávněného se neopírá o hmotné právo, nýbrž o veřejnou listinu (exekuční titul), nebo to, že neplatí prekluzivní lhůty omezující skutková tvrzení a důkazní návrhy či zákaz novot v odvolacím řízení; nelze zásadně přerušit řízení, prominout zmeškání lhůty, obnovit řízení, je vyloučena vedlejší intervence, vzájemný návrh či soudní smír³³ atd. Exekuční řízení tedy není uzpůsobeno k tomu, aby se v něm řešily spory o právo,³⁴ ale aby se v něm za pomoci státního donucení fakticky realizovala povinnost k plnění uložená exekučním titulem, kterou povinný nesplnil dobrovolně. Jednoduše řečeno: v nalézacím řízení se právo nalézá, v exekučním řízení se již pouze nuceně mocensky realizuje to, co bylo shledáno právem – mimo jiné – v nalézacím řízení.

Omezení exekučního řízení na faktickou nucenou realizaci exekučního titulu není projevem nějakého formalismu, ale má zcela jednoznačný důvod: Právo již bylo nalezeno, a vzhledem k opravným prostředkům a jiným prostředkům nápravy se lze spolehnout na to, že k tomu došlo v souladu s hmotným a procesním právem. Nyní jde již jenom o to, aby bylo co nejrychleji realizováno, odmítá-li povinný plnit podle rozsudku. Opětovné projednávání hmotněprávních otázek, které již byly vyřešeny v nalézacím řízení, by nejen prolamovalo právní moc a činilo z exekučního řízení přezkumné řízení, ale také by jenom oddalovalo uspokojení oprávněného.

Fakt, že v jednotlivých případech nemusí nalézací řízení skončit věcně správným rozhodnutím, není důvodem pro to, aby se v exekučním řízení přezkoumávala věcná správnost exekučního titulu. V každém systému je nutno počítat s určitým množstvím vadných rozhodnutí. K minimalizaci jejich počtu slouží opravné prostředky a další prostředky nápravy. To platí i pro případ, o němž rozhodoval ÚS: žalovaný se mohl bránit především již tím, že by se řádně zúčastnil ústního jednání nebo se z něj alespoň omluvil. I když ani to neučinil, mohl využít odvolání nebo návrh na zrušení rozsudku pro zmeškání. Neučinil-li vůbec nic z toho, není důvod, proč dát prostor jeho hmotněprávní námitce neústavní výši úroku z prodlení až v exekuci.

Konečně, ochranu proti neústavně vysokému úroku z prodlení nabízí náš právní řád i v případě bagatelních věcí: odvolání zde sice přípustné není, ale ústavní stížnost proti

rozsudku soudu prvního stupně ukládajícího zaplacení takto nepřiměřeně vysokého úroku z prodlení by přípustná a důvodná být měla. Je na žalovaném, aby ji využil, a pokud tak neučiní, mělo by to jít k jeho tíži.³⁵

VII. Nalézací a exekuční řízení jako jeden celek?

Dodatečné „teoretické“ ospravedlnění „moderování nemravných exekučních titulů“ představuje Svobodova úvaha, podle níž řízení od samotného podání žaloby do realizace posléze uložené povinnosti představuje jeden celek. Žalobci totiž nejde „o to, aby získal ‚papír‘, že jím uplatněný požadavek je po právu, ale aby jeho právu bylo vskutku učiněno zadost“. V této souvislosti odkazuje na Drápalův názor o automatické exekuci vyjádřený v rozhovoru pro internetový portál. Mezi nalézacím a vykonávacím řízením, které jsou součástí takového vyššího celku, pak Svoboda přísnou dělicí čáru nevidí.

K naprosté neudržitelnosti názoru o automatické exekuci jsem se již spolu s ostatními kolegy vyjádřil a na toto stanovisko odkazuji.³⁶ Ostatně, nezaznamenal jsem, že by se jeho zastánci vůbec pokusili o sepsání odborného článku, v němž by své závěry jakkoli podpořili argumenty. Svě další úvahy proto omezím na Svobodův názor o nalézacím a exekučním řízení jako jednom nediferencovaném celku, jenž považuji za naprosto nepřijatelný a nijak neobhajitelný, a to jak *de lege lata*, tak *de lege ferenda*, a vůbec ne rádoby argumentem o papíru a učinění práva zadost.

Závěru o povaze nalézacího a exekučního řízení jako jednoho celku – ostatně v historii procesního práva nikoliv novému³⁷ – zjevně brání několik okolností.

Zaprvé je to právní moc rozsudku, který bude posléze exekučním titulem. Právní moc je nutno respektovat i v exekučním řízení, se všemi z toho plynoucími důsledky, jež byly popsány výše. Nelze argumentovat způsobem „přání otcem myšlenky“, tedy není možno (bez jakéhokoli argumentu) tvrdit, že řízení je jeden celek, a proto v exekuci prolamovat právní moc exekučního titulu.

Zadruhé, funkce a charakter nalézacího řízení jsou podstatně odlišné. Viz podaný výklad.

Zatřetí, nalézací řízení nemusí být ani v případě civilních exekučních titulů ukončeno před řízením exekučním. Tak tomu může být například u předběžně vykonatelných rozsudků. Lze skutečně usuzovat na to, že dvě vedle sebe probíhající řízení tvoří jeden celek?

Začtvrté, pravomoc soudu v exekučním řízení je výrazně širší než pravomoc soudu v nalézacím řízení. S čím pak tvoří jeden celek exekuční řízení, v němž je vedena exekuce na základě například rozhodnutí správního orgánu? Pokud zastánci kritizovaného názoru

míní, že exekuční řízení tvoří jednotu pouze s civilním nalézacím řízením, pak je nutno zdůraznit, že důsledkem jejich názoru by byla nemožnost vést civilní exekuci na základě jiných exekučních titulů než těch, které byly vyprodukovány v civilním nalézacím řízení. Těžko by totiž mohla být odlišně vymezena pravomoc pro nalézací a exekuční řízení, má-li vskutku jít o jeden celek.

Zapáté, i kdybychom se omezili pouze na civilní nalézací řízení, nelze přehlédnout, že nalézací a exekuční řízení není svěřeno vždy stejným orgánům. Soud výkonu rozhodnutí může, ale nemusí být totožný s procesním soudem. V exekuci podle EŘ je tento rozdíl ještě daleko více zvýrazněn rolí soudního exekutora. Rovněž toto organizační oddělení³⁸ nalézacího a exekučního řízení o jejich jednotě příliš nesvědčí.

VIII. Důsledky exekuce vedené na základě věcně nesprávného exekučního titulu

Dosud podaný výklad potvrzuje naší i zahraniční odbornou veřejností obecně přijímaný závěr o vázanosti exekučních orgánů exekučním titulem. Předpokladem nařízení exekuce není věcná správnost exekučního titulu, a stejně tak ani jeho věcná nesprávnost není důvodem pro zastavení exekuce. V exekučním řízení se nelze věcnou správností exekučního titulu zabývat. Proto nemůže být podstatné, zda si strany sjednaly úrok z prodlení nepřiměřeně vysoký, či nikoliv; podstatné je jediné to, že exekuční titul oprávněnému takový úrok z prodlení přiznává.

K zastavení exekuce by mohlo dojít jednom tehdy, pokud by byl během exekučního řízení exekuční titul zrušen. Pak by samozřejmě odpadl základní předpoklad exekuce, exekuce by se tím stala absolutně nepřípustnou, a proto by musela být i bez návrhu zastavena dle § 268 odst. 1 písm. b) OSŘ. Došlo-li by ke zrušení exekučního titulu teprve po skončení exekuce, nebylo by samozřejmě už co zastavovat. Povinný, do jehož majetkové sféry však bylo takto zasaženo, by se mohl bránit buď cestou vydání bezdůvodného obohacení, nebo náhrady škody (včetně ušlého zisku), pokud by byly splněny její předpoklady.

Klade se otázka, zda se povinný může domáhat proti oprávněnému náhrady škody žalobou, kterou opře o tvrzení, že proti němu byla vedena exekuce na základě věcně nesprávného exekučního titulu. Německý civilní řád soudní pamatuje na tuto situaci výslovně v § 717 odst. 2; toto ustanovení je však omezeno pouze na náhradu škody v případě exekuce vedené na základě předběžně vykonatelného rozsudku, který byl posléze změněn nebo zrušen. Za zmínku stojí, že počínaje Hellwigem se přitom vychází ze separátního posuzování jednání exekučních orgánů na straně jedné, a jednání věřitele (oprávněného) na straně druhé. Zatímco pro první oblast se dovozuje, že exekuce není nikdy protiprávní jenom kvůli absenci hmotněprávního nároku, jsou-li respektována pravidla o přípustnosti exekuce³⁹ (v tom se mimo jiné promítá právě vázanost exekučních

orgánů exekučním titulem), pro druhou oblast platí, že počínání věřitele v tomtéž exekučním řízení lze posuzovat jako protiprávní. Námitce vnitřní rozpornosti, která se dříve vznášela, se čelí argumentací,⁴⁰ podle níž jde o právní hodnocení různých jednání různých osob (exekučních orgánů na straně jedné a oprávněného na straně druhé).⁴¹ Ostatně předpokladem odpovědnosti oprávněného není rozpor s hmotným právem, ale zrušení nebo změna exekučního titulu; v souladu s tím se § 717 odst. 2 německého ZPO chápe jako výraz zvláštní odpovědnosti oprávněného, který vede exekuci na základě předběžně vykonatelného titulu, za riziko, že po definitivním vyjasnění právní situace bude titul zrušen.⁴² Jde o nástroj vyrovnávající zájmy oprávněného a povinného v případě exekuce opírající se o předběžně vykonatelný titul.⁴³

Německá judikatura jde však ještě dále a připouští, aby se povinný domáhal náhrady škody podle § 826 BGB proto, že si oprávněný počínal v rozporu s dobrými mravy při získání rozsudku (například se dopustil procesního podvodu),⁴⁴ i v případě, že takový rozsudek coby exekuční titul byl pravomocný a ani posléze nebyl zrušen. Je nutno souhlasit s Gaulem,⁴⁵ Faschingem,⁴⁶ Macurem⁴⁷ a mnoha dalšími,⁴⁸ že jde o evidentní prolomení právní moci rozsudku a o obcházení případné možnosti využít žalobu na obnovu řízení. Jestliže je v rozsudku, na základě něž byla posléze vedena exekuce, přiznáno oprávněnému určité plnění, vylučuje právní moc tohoto rozsudku, aby soud ve sporu o náhradu škody dospěl k závěru, že takové plnění přiznáno být nemělo. Prostor pro posuzování této otázky a případné uložení povinnosti k náhradě škody by se mohl otevřít teprve v případě, že by pravomocný rozsudek, který byl exekučním titulem, byl zrušen. Samozřejmě by bylo zapotřebí, aby byly naplněny předpoklady § 2909 ObčZ, který v českém právu zakládá právo na náhradu škody v případě úmyslného porušení dobrých mravů.

Byť z uvedených důvodů nelze s extenzivním přístupem německé judikatury souhlasit, je nutno zdůraznit, že řešení, které přináší, představuje výrazně menší zlo než současná česká praxe a její avizovaný budoucí vývoj. Nezasahuje totiž alespoň do oblasti exekučního práva, a neohrožuje tak funkci exekučního řízení.

Z podaného výkladu plyne, že jedinou možností zabránit exekuci na základě exekučního titulu přiznávajícího úroky z prodlení v neústavní výši, jež není v rozporu s funkcí exekučního řízení a s právní mocí exekučního titulu, je odstranění samotného exekučního titulu (v jiném než exekučním řízení). Toho by se měla držet i praxe, pokud hodlá zakročit ve zcela ojedinělých a mimořádných případech, v nichž je protiústavnost výše úroků z prodlení naprosto evidentní a v nichž bude v testu proporcionality jednoznačně ospravedlněno prolomení právní moci. Rozbor těchto možností však ponechávám otevřený pro případnou další diskuzi, neboť již jde nad rámec tohoto článku.

IX. Navzdory většině?

Svoboda ve svém článku uvádí, že rozhodnutí sp. zn. **20 Cdo 1655/2020** podrobilo civilní kolegium masivní kritice. Exekuční senát se proto nad problémem znovu zamyslel, ale do budoucna nehodlá nic měnit.

Toto stanovisko mne vede ke krátké úvaze na téma, zda specializace v podobě, v jaké ji léta zastává NS, je i do budoucna vhodná. Podle rozvrhu práce NS mají jednotlivá soudní oddělení svěřenu určitou agendu, která se zpravidla nepřekrývá s agendami jiných senátů. Vedle Svobodou zmiňovaného exekučního senátu se tak právě podle této specializace běžně mluví o senátu vlastnickém, senátu závazkovém apod. Projevem toho je, že se jednotlivé senáty stávají monopolními řešiteli právních otázek ve svých agendách, zatímco ostatní senáty se k nim nedostanou nikdy nebo jenom zřídka.

Popsané pojetí specializace je však dvojsečné. Na jedné straně jistě může vést k vyšší kvalitě a stabilitě rozhodovací praxe; za příklad lze uvést judikaturu již zmíněného vlastnického senátu. Na straně druhé může velmi negativním následkem takové specializace být také to, že se na dlouhá léta zafixuje judikatura, která je naprosto neudržitelná, ale není jak ji změnit, neboť daný senát nevidí (nechce vidět) důvod, proč by tak měl učinit. Příkladem takové stabilně nesprávné rozhodovací praxe, kritizované i v odborné literatuře, je judikatura NS v oblasti odporovatelnosti (relativní neúčinnosti) právních jednání.⁴⁹ Nyní hodlá exekuční senát i do budoucna zastávat názor připouštějící zastavení exekuce pro příkrý a zjevný rozpor exekučního titulu s hmotným právem, přestože takový názor nejen neodpovídá závěrům vyslovovaným v tuzemské či zahraniční procesualistické literatuře, ale dokonce je v rozporu s výrazně většinovým míněním ostatních soudců civilního kolegia NS. V jejich moci však není s dalším směřováním judikatury exekučního senátu v této otázce cokoli učinit, neboť ve svých agendách se k této otázce dostat prakticky nemohou.

Postoj exekučního senátu přitom nelze podle mého názoru odůvodnit tím, že by šlo o „marný boj s větrnými mlýny“ (viz Svobodův článek), jež mají být představovány ÚS. Názory, které Svoboda zastává a jež se promítají v jím prezentovaných úvahách exekučního senátu, totiž zjevně přesahují nálezovou judikaturu ÚS. Tím pochopitelně názor ÚS nehájím, neboť je neobhajitelný; nevidím ale důvod, aby se závěry v něm uvedené ještě dále rozšiřovaly, jak bylo ukázáno výše.

Domnívám se, že zabránit této situaci by mohlo jenom odlišné pojetí rozvrhu práce, které by zajistilo, aby neexistovaly „výsostné“ agendy náležející vždy jenom jednomu jedinému senátu. Bylo by žádoucí, aby se pluralita názorů mohla projevit i jinde než při zasedání kolegia schvalujícího rozhodnutí navržená k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek (kterou ostatně pokládám v současnosti za překonanou). K tomu by ovšem

bylo zapotřebí, aby jednotlivé agendy byly přidělovány vždy alespoň dvěma senátům, neboť pak by existovala šance, že se věci bude moci zabývat velký senát kolegia. Ostatně, je-li právě v otázce „moderování nemravných exekučních titulů“ nesouhlas ostatních soudců NS tak velký, je vysoce pravděpodobné, že by jiný „exekuční senát“ věc velkému senátu kolegia předložil. V současné době k tomu dojít zřejmě nemůže, a názor většiny soudců NS se tak v rozhodovací praxi v této otázce neprojeví, přestože je to NS, kdo má mimo jiné v oblasti exekučního práva zajišťovat jednotu a zákonnost rozhodování (§ 14 odst. 1 SSZ), a nikoliv jenom jeho exekuční senát.

X. Závěrečné shrnutí

Na úplný závěr shrnuji, že:

1. přiměřenost výše úroků z prodlení není otázkou procesní, ale hmotněprávní, a to samozřejmě také v případě, že tuto otázku posuzuje soud,
2. v řízení o impugnačním návrhu dle § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ⁵⁰ nelze takovou námitku zohlednit, neboť by to znamenalo přezkum věcné správnosti exekučního titulu, jenž je vyloučen jeho právní mocí, jakož i rozdílnými účely a charakterem nalézacího a exekučního řízení,⁵¹ popřípadě též nedostatkem pravomoci,
3. názory vyslovené v nálezu sp. zn. II. ÚS 3194/18 a v ještě větším rozsahu v usnesení sp. zn. 20 Cdo 1655/2020 (popřípadě na ně navazujících rozhodnutích) jsou krajně nesprávné, ohrožují funkci exekučního řízení a měly by být co nejdříve opuštěny.

Poznámky pod čarou:

* Autor je vedoucím katedry civilního práva procesního Právnické fakulty Masarykovy univerzity.

1 Svoboda, K. Kolegium NS nesouhlasí s „moderováním“ nemravných exekučních titulů. Co s tím? *Soudní rozhledy*, 2021, č. 3, s. 78

2 Výstižně v jiné souvislosti *Winterová, A.* K překročení žalobního petitu. *Jurisprudence*, 2010, č. 5, s. 89 a násl.

3 Odvolací soud „... postupoval exaktně podle výše uvedené judikatury ÚS a jeho postupu nelze nic vytknout“

4 Dále se odklání od předchozí judikatury NS, podle níž je ujednání úroku z prodlení buď platné, nebo neplatné jako celek, a nikoliv jenom nad výši překračující hranici dobrých mravů (například NS sp. zn. 31 Cdo 717/2010, Rc 104/2012). Tato „rozhodnutí nejsou v projednávané věci relevantní, neboť v nich byla posuzována platnost úroků z prodlení v nalézacím řízení a nemožnost jejich moderace (pro případ i jen jejich částečné neplatnosti), a nikoli v řízení o výkonu rozhodnutí (exekuce), ve které je možné v rámci částečného zastavení prováděného výkonu rozhodnutí (exekuce) dospět k závěru, že rozhodnutím soudu v nalézacím řízení přiznané příslušenství pohledávky již odporují právním zásadám demokratického státu (srov. výše citovaná rozhodnutí ÚS)“. Proč je k takovému závěru možno dospět v exekučním řízení (na rozdíl od řízení nalézacího), rozhodnutí opět, jak vidno, odůvodňuje pouze odkazem na judikaturu ÚS.

- 5 Kromě tvrzení, že nemožnost zkoumat hmotněprávní opodstatněnost nároku v exekučním řízení je postup „nepřiměřeně formalistický“, se zmíněný nálezný opět ani nepokouší argumentovat nijak jinak než odkazem na „judikaturu citovanou výše“ (odst. 16), čímž patrně míní usnesení NS sp. zn. [20 Cdo 2131/2008](#) a NS sp. zn. [20 Cdo 1394/2012](#).
- 6 K tomu ÚS výslovně učinil výhradu, že *„se v tomto nálezu nevyjadřuje k případům, kdy se k placení úroků z prodlení v obdobné výši zavázal podnikatel nebo kdy je výkon rozhodnutí na zaplacení takových úroků z prodlení uložen podnikateli. Stejně tak se nezabývá případy, v nichž by oprávněný prokázal, že mu byla způsobena škoda odpovídající sjednané výši úroků a že by tato škoda měla být hrazena z přiznaných úroků z prodlení“*. Představa, že se v exekučním řízení provádí dokazování ohledně škody způsobené oprávněnému, nahání skutečně hrůzu.
- 7 V naší literatuře viz *Macur, J.* Právo procesní a právo hmotné. Brno: Masarykova univerzita, 1993, a *Macur, J.* Problémy vzájemného vztahu práva procesního a práva hmotného. Brno: Masarykova univerzita, 1993.
- 8 *Leipold, D.* Beweislastregeln und gesetzliche Vermutungen. Berlin: Duncker & Humblot, 1966, s. 73 a 74. Leipold za přívržence tohoto vymezení označuje především Neunera (*Neuner, R.* Privatrecht und Prozeßrecht. Mannheim, Berlin, Leipzig: J. Bensheimer, 1925, s. 6 a násl.).
- 9 *Fasching, H. W.* In: *Fasching, H. W., Konecny A.* Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen. Band I. 2. vydání. Wien: Manz, 2011.
- 10 *Henckel, W.* Prozessrecht und materielles Recht. Göttingen: Otto Schwartz & Co, 1970, s. 5–26, s. 407 a 408.
- 11 *Macur, J.* Právo procesní a právo hmotné. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 108 a 146. Viz též dřívější práce *Macur, J.* Občanské právo procesní v systému práva. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1975, například s. 81.
- 12 Exekucí mám v tomto článku na mysli samozřejmě nejen exekuci podle [EŘ](#), ale také výkon rozhodnutí podle [OSŘ](#).
- 13 *Macur, J.* Kurs občanského práva procesního. Exekuční právo. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 8.
- 14 Reprezentantem tohoto názoru je Henckel. Viz *Henckel, W.* Prozessrecht und materielles Recht. Göttingen: Otto Schwartz & Co, 1970, například s. 254. V literatuře je však právem odmítán.
- 15 Podobně *Macur, J.* Problémy vzájemného vztahu práva procesního a práva hmotného. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 145: *„...vykonávací řízení není výkonem subjektivního materiálního práva,... ale je výkonem pravomocných, resp. vykonatelných soudních rozhodnutí...“*. K tomu srov. též Macurovu charakteristiku oprávněného a povinného; viz *Macur, J.* Kurs občanského práva procesního. Exekuční právo. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 6.
- 16 Výjimečné případy žalob majících původ v procesním právu, o nichž již byla zmínka, nechávám stranou.
- 17 Srov. například *Tripes, A.* Exekuce v soudní praxi. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 124.
- 18 *Macur, J.* Problémy vzájemného vztahu práva procesního a práva hmotného. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 145.
- 19 Musí jít tedy o tzv. *nova producta*, k nim patří i skutečnosti, které sice nastaly před vyhlášením rozsudku, ale už je nebylo možno v původním řízení uplatnit. Viz *Rechberger, W. H., Oberhammer, P.* Exekutionsrecht. 5. vydání. Wien:

- Facultas, 2009, s. 104 a 105. Shodně například *Seiser, H.* Exekutionsrecht. 11. vydání. Wien: LexisNexis, 2018, s. 34, a řada dalších. Z naší literatury lze za všechny citovat například dílo *Fiala, J.* Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (exekuční spory). Praha: Univerzita Karlova, 1972, s. 100 a 101.
- 20 Tato zásada je obecně uznávána v naší i v zahraniční literatuře a judikatuře. Z nekonečného množství pramenů lze poukázat na *Gaul, F.* In: *Gaul, F., Schilken, E., Becker-Eberhard, E.* Zwangsvollstreckungsrecht. 12. vydání. München: C. H. Beck, 2010, s. 83, 96.
- 21 *Macur, J.* Problémy vzájemného vztahu práva procesního a práva hmotného. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 143.
- 22 K povaze soudního smíru z hlediska hmotného a procesního práva (včetně české úpravy) viz *Saria, G.* Das gerichtliche Vergleich im österreichischen und tschechischen Recht. Wien: Österreich, 2018, s. 56 a násl.
- 23 K tomu v podrobnostech viz *Dvořák, B.* Právní moc civilních soudních rozhodnutí. Praha: C. H. Beck, 2008, zejména s. 52 a násl. a s. 97 a násl.
- 25 V naší literatuře Macur uvažuje o funkčních vazbách (například na mnoha místech monografie Problémy vzájemného vztahu práva procesního a práva hmotného; v souvislosti s exekucí srov. s. 151), v německé kupříkladu Gaul o funkční souvislosti. *Gaul, F.* In: *Gaul, F., Schilken, E., Becker-Eberhard, E.* Zwangsvollstreckungsrecht. 12. vydání. München: C. H. Beck, 2010, s. 69.
- 26 Viz například *Brehm, W.* In: *Stein, F., Jonas, M. a kol.* Kommentar zur Zivilprozessordnung. Band 1. 22. vydání. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003, s. 6. Dále srov. například *Macur, J.* Problémy vzájemného vztahu práva procesního a práva hmotného. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 54. *Rosenberg, L., Schwab, K. H., Gottwald, P.* Zivilprozessrecht. 18. vydání. München: C. H. Beck, 2018, s. 3 a 4.
- 27 *Macur, J.* Problémy vzájemného vztahu práva procesního a práva hmotného. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 142.
- 28 *Konecny, A.* In: *Fasching, H. W., Konecny, A.* Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen. 1. Band. 3. vydání. Wien: Manz, 2013, s. 16.
- 29 K tomu viz *Dvořák, B.* Nad důvody prolamování právní moci rozhodnutí. In: *Dvořák, J., Macková, A.* Pocta Aleně Winterové k 80. narozeninám. Praha: Věšhrd, 2018, s. 42 a násl.
- 30 Rozdílný účel nalézacího a exekučního řízení nesprávně přehlíží náleze sp. zn. [I. ÚS 1486/20](#), který se ztotožněním účelu jich obou (odst. 63) snaží ospravedlnit pojetí [§ 268](#) odst. 1 písm. h) OSŘ coby „zmírňujícího (moderačního) ustanovení“, které údajně umožňuje zastavit exekuční řízení pro zásadní vady exekučního titulu spočívající v jeho rozporu s hmotným právem.
- 31 *Gaul, F.* In: *Gaul, F., Schilken, E., Becker-Eberhard, E.* Zwangsvollstreckungsrecht. 12. vydání. München: C. H. Beck, 2010, s. 2.
- 32 *Gaul, F.* In: *Gaul, F., Schilken, E., Becker-Eberhard, E.* Zwangsvollstreckungsrecht. 12. vydání. München: C. H. Beck, 2010, s. 82 a násl. *Macur, J.* Kurs občanského práva procesního. Exekuční právo. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 59 a násl.
- 33 Srov. *Fiala, J.* Spory vznikající z podnětu výkonu rozhodnutí (exekuční spory). Praha: Univerzita Karlova, 1972, s. 38 a 39.

- 34 Proto je mimochodem koncepčně nesprávné, pokud náš zákonodárce zařadil do exekučního řízení opoziční a impugnační spory [§ 268 odst. 1 písm. g) a h) OSŘ]. Naproti tomu v německém civilním procesu jsou takové spory důsledně z exekučního řízení vyloučeny. Viz § 767 a 771 německého ZPO a v literatuře k tomu viz *Gaul, F.* In: *Gaul, F., Schilken, E., Becker-Eberhard, E.* Zwangsvollstreckungsrecht. 12. vydání. München: C. H. Beck, 2010, s. 73. Stejně řeší věc právo rakouské. Viz například *Holzhammer, R.* Österreichisches Zwangsvollstreckungsrecht. Wien, New York: Springer, 1974, s. 108 a násl.
- 35 Macur (*Macur, J.* Problémy vzájemného vztahu práva procesního a práva hmotného. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 151), v souvislosti s nevyužitím možností ochrany v nalézacím řízení trefně konstatuje: *„Pokud tyto garance nebyly využity anebo nepodařilo se je uplatnit, nelze hledat nápravu v popření funkčních vazeb mezi právem hmotným a procesním... V případě nuceného výkonu rozhodnutí nelze klást otázku, zda je v souladu se subjektivním hmotným právem věřitele a se skutečnými hmotněprávními poměry, které existovaly v době vydání exekučního titulu. Je možno pouze položit otázku souladu výkonu rozhodnutí s exekučním titulem. Teprve exekuční titul zprostředkuje vztah mezi hmotným a procesním právem, který může být podstatně ovlivněn mimořádnými opravnými prostředky. Tak, jako nelze uplatnit výkon rozhodnutí bez exekučního titulu pouze na základě existence subjektivního hmotného práva věřitele, tak nelze na hmotněprávním základě bezprostředně usuzovat ani na protiprávnost věřitelova procesního jednání při výkonu rozhodnutí.“*
- 36 *Lavický, P., Dobrovolná, E., Winterová, A., Dvořák, B., Pulkrábek, Z.* Obrana návrhu věcného záměru civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*, 2019, č. 5, s. 153–159.
- 37 Myšlenka je to ve skutečnosti docela „vousatá“. Naposledy z dogmatu o neoddělitelnosti nalézání práva a státního donucení (*Dogma von der Untrennbarkeit von Kognition und Zwang*) vycházelo obecné právo a staré pruské právo. Viz *Gaul, F.* In: *Gaul, F., Schilken, E., Becker-Eberhard, E.* Zwangsvollstreckungsrecht. 12. vydání. München: C. H. Beck, 2010, s. 70. Do moderního civilního procesu tato idea nepatří.
- 38 Srov. pro oblast německého práva *Gaul, F.* In: *Gaul, F., Schilken, E., Becker-Eberhard, E.* Zwangsvollstreckungsrecht. 12. vydání. München: C. H. Beck, 2010, s. 70. Gaul ostatně myšlenku jednoty nalézacího a exekučního řízení výslovně odmítá (s. 71, marg. č. 4) a zdůrazňuje, že jde o samostatná a na sobě nezávislá řízení (s. 72, marg. č. 10), čímž samozřejmě není popřena jejich funkční souvislost (s. 72, marg. č. 11).
- 39 *Gaul, F.* In: *Gaul, F., Schilken, E., Becker-Eberhard, E.* Zwangsvollstreckungsrecht. 12. vydání. München: C. H. Beck, 2010, s. 112.
- 40 *Gaul, F.* In: *Gaul, F., Schilken, E., Becker-Eberhard, E.* Zwangsvollstreckungsrecht. 12. vydání. München: C. H. Beck, 2010, s. 115.
- 41 Vnitřní rozpornost se vytýká především staršímu Hellwigovu pojetí, jenž hodnotil postup věřitele vymáhajícího pohledávku, kterou mu sice exekuční titul přiznal, ale která podle hmotného práva neexistovala, jako odpovídající procesnímu právu, ale z hlediska hmotného práva vůči dlužníkovi jako protiprávní. *Hellwig, K.* Klagrecht und Klagmöglichkeit. Eine Auseinandersetzung über die Grundfragen des heutigen Civilprozessrechts. Leipzig: A. Deichert'sche Verlagsbuchhandlung Nachf. (Georg Böhme), 1905, s. 24. U nás toto pojetí výslovně odmítá Macur jako vnitřně rozporné, neboť procesní úkon, který je podle procesního práva přípustný, nemůže být zároveň protiprávní. Kromě toho

nelze přípustnost exekučního návrhu posuzovat podle práva procesního a jeho realizaci podle práva hmotného. *Macur,*

J. Problémy vzájemného vztahu práva procesního a práva hmotného. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 144, 146, 147. Podobně Gaul v citované učebnici.

42 *Gaul, F.* In: *Gaul, F., Schilken, E., Becker-Eberhard, E.* Zwangsvollstreckungsrecht. 12. vydání. München: C. H. Beck, 2010, s. 117.

43 *Macur, J.* Problémy vzájemného vztahu práva procesního a práva hmotného. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 150.

44 *Lippross, O.-G.* Vollstreckungsrecht. 10. vydání. München: Vahlen, 2011, s. 258.

45 *Gaul, F.* In: *Gaul, F., Schilken, E., Becker-Eberhard, E.* Zwangsvollstreckungsrecht. 12. vydání. München: C. H. Beck, 2010, s. 119.

46 *Fasching, H. W.* Lehrbuch des österreichischen Zivilprozeßrechts. 2. vydání. Wien: Manz, 1990, s. 782 a 783.

47 *Macur, J.* Problémy vzájemného vztahu práva procesního a práva hmotného. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 138.

48 Viz prameny, na něž citovaní autoři odkazují. V německé procesualistice sdílí názor praxe jenom malá část právní vědy; v Rakousku žaloby o náhradu škody prolamující právní moc rozsudku odmítá praxe i věda.

49 Srov. *Pulkrábek, Z.* Vyhledky odpůrčího práva (tzv. relativní neúčinnosti) podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, č. 11, s. 381 a násl.

50 V moři všech ostatních problémů je už jenom drobným detailem to, že impugnačním návrhem, upraveným v § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ, povinný podle tradičního pojetí uplatňuje námitku, že exekuce neměla být povolena (nařízena), ale samotný nárok nenapadá. Jestliže brojí přímo proti vymáhanému nároku – a tak tomu je, pokud zpochybňuje výši úroků z prodlení –, pak jde o opoziční návrh podle § 268 odst. 1 písm. g) OSŘ. K rozdílu obou exekučních sporů viz například *Mini, H.* Exekutionsverfahren. 3. vydání. Wien: Linde, 2015, s. 179. Tomu odpovídá také české označení opoziční žaloby jako žaloby proti nároku a impugnační žaloby coby žaloby proti povolení exekuce. Viz *Hora, V.* Soustava exekučního práva. Praha: nákladem vlastním, 1930, s. 68 a 69.

51 Z čehož samozřejmě plyne také to, že § 268 odst. 1 písm. h) OSŘ není žádným „moderačním (zmírňujícím) ustanovením“ otevírajícím dveře k posuzování věcné správnosti exekučního titulu.